

НОРМАТИВНИ ПОДХОДИ ПРИ ВЪВЕЖДАНЕ НА ИЗВЪНРЕДНО ПОЛОЖЕНИЕ И ИЗВЪНРЕДНА ЕПИДЕМИЧНА ОБСТАНОВКА В КОНТЕКСТА НА КОВИД-19

Мария Вълканова¹, Маргарита Бъчварова²

¹УС по медицинска етика и право, Катедра по социална медицина и организация
на здравеопазването, Факултет по обществено здравеопазване,
Медицински университет – Варна

²Катедра „Правни науки“, Финансово-счетоводен факултет,
Икономически университет – Варна

NORMATIVE APPROACHES IN THE INTRODUCTION OF A STATE OF EMERGENCY AND AN EMERGENCY EPIDEMIC SITUATION IN THE CONTEXT OF COVID-19

Maria Valkanova¹, Margarita Bachvarova²

¹TS of Medical Ethics and Law, Department of Social Medicine and Health Care
Organisation, Faculty of Public Health, Medical University of Varna

²Department of Legal Studies, Faculty of Finance and Accounting,
University of Economics – Varna

РЕЗЮМЕ

Появата на непознат вирус КОВИД-19 създаде не само неимоверни предизвикателства пред общественото здраве и медицината, но и нови правни ситуации за юристите. Законодателствата на различните държави трябваше да бъдат в състояние да осигурят чрез своите юридически лостове най-благоприятната правна среда при гарантиране на върховенството на закона.

В настоящата статия е направен опит да се систематизират основните нормативни подходи за регулиране на извънредното положение и извънредната епидемична обстановка в контекста на разпространението на КОВИД-19, да се извърши правна характеристика на извънредната епидемична обстановка в страната в контекста на наличната съдебна практика. За целите на изследването на основата на сравнителния метод се извършва съпоставка между извънредното положение и извънредната епидемична обстановка в страната, което като правен проблем не е изследвано в пълнота в специализираната литература.

Ключови думи: КОВИД-19, нормативни подходи, извънредно положение, извънредна епидемична обстановка

ABSTRACT

The emergence of the unknown Covid-19 virus has created new legal situations for lawyers. The laws of different countries had to be able to provide the most favorable legal environment through their legal levers. This article attempts to systematize the main regulatory approaches to regulating the state of emergency and the emergency epidemic situation in the context of the spread of Covid-19 and to do a legal characterization of the epidemic situation in the country in the context of the existing case law.

For the purposes of this research a comparative method is used. It is to differentiate and compare the state of emergency and the emergency epidemic situation in the country, which as a legal problem has not been fully studied in the legal literature.

Keywords: COVID-19, normative approaches, state of emergency, emergency epidemic situation

ВЪВЕДЕНИЕ

Разпространението на вируса КОВИД-19 постави отделните държави пред предизвикателството да регулират със съответните правни механизми възникналата извънредна ситуация в света при т.нар. първа вълна от неговото разпространение. Те се оказаха пред идентичен по същността си здравословен проблем, но поради отликите в националните законодателства, правните регулатори за решаването му са специфични в отделната държава.

Във връзка с възникналата пандемия научен интерес представляват отделните нормативни подходи, известни към настоящия момент като част от общия управленски процес за справяне с епидемичната ситуация.

С оглед на актуалността на поставения проблем, авторите си поставят следните изследователски задачи: 1) на база на наличната литература да се систематизират основните нормативни подходи за регулиране на извънредното положение и извънредната епидемична обстановка; 2) да се извърши правна характеристика на извънредната епидемична обстановка в страната в контекста на наличната съдебна практика; 3) на основата на сравнителния метод да се извърши съпоставка между извънредното положение и извънредната епидемична обстановка в страната, което като правен проблем не е изследвано в пълнота в специализираната литература (4).

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

За целите на изследването е проучена наличната литература и публична информация относно законодателните решения, предприети от страна на отделните държави с цел да се противодейства, овладее и ограничи масовата зараза с вируса на **SARS-CoV-2**.

Като основни методи се използват анализ, синтез, индукция, дедукция, нормативен и сравнително-правен метод. Въз основа на посочената методология могат да се обобщят и систематизират основните нормативни подходи за обявяване на извънредно положение и извънредната епидемична обстановка, предмет на настоящото изложение.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Извънредното положение е обект на научни изследвания и анализ в специализираната правна теория (4). Този правен институт намери приложение и в ситуацията на КОВИД-19

след проведени дискусии относно неговата целесъобразност.

В международен план регулирането на извънредно положение, произтичащо от тази болест с размери на пандемия, се осъществява от International Health Regulations (IHR) от 2005 г. Това е основен международноправен инструмент, регулиращ „международното разпространение на болестите“, който обвързва 196 държави, включително всички държави-членки на Световната здравна организация. На базата на IHR извънредното положение се идентифицира със следните два белега: то представлява заплаха за здравето на населението и за други страни, поради международното разпространение на болестта и за справянето с болестта се изисква съгласувана международна реакция.

В средата на март 2020 г. държавите-членки на Европейския съюз (ЕС), които официално обявиха извънредното положение, са: България, Кипър, Чехия, Финландия, Унгария, Литва, Люксембург, Португалия, Румъния, Словакия, Испания.

На основата на наличните към момента проучвания, за целите на изследването могат да се систематизират следните три основни нормативни подхода в отделните държави за въвеждане на извънредното положение, породено от КОВИД-19.

В национален аспект основният проблем за определяне на модела в отделната държава да регулира дейността си при наличието на пандемията е доколко в конституционните закони (4) се съдържа текст, осигуряващ обявяването на извънредно положение. Във връзка с това е и **първият подход**, използван от отделните държави, който се основава на изрична конституционна разпоредба от вътрешното право. Съответствието със закона на предприетите действия при упражняване на публичните правомощия при обявяване на извънредното положение е от съществено значение за тяхната легитимност. В Европа, освен вътрешните законодателства, определящ фактор е и координираният подход, осъществен от ЕС за реакция на политическо равнище при кризи в режим на информация. Република България се отнася към тази първа група държави, тъй като извънредното положение е обявено на основание чл. 84, т. 12 от Конституцията на Република България. Впоследствие, Народното събрание прие специален Закон за мерките и действията по време на извънредното положение, обявен в ДВ № 44 и в сила от 13.03.2020 г.

По-различно е положението в Италия, тъй като в нейната Конституция не съществува изрична разпоредба за извънредно положение, но то бе конституционализирано чрез механизма за ограничителните клаузи, засягащи правата на гражданите в нея. В други държави по света, като Япония, конституцията изобщо не предвижда нормативна възможност за въвеждане на извънредно положение.

Вторият подход се основава на хипотези, съгласно които вътрешното специално законодателство на отделните държави допускат извънредно положение, но при точно определени специални основания. Така например в Ирландия извънредно положение се допуска само при война или въоръжен бунт (9). В САЩ на 31.01.2020 г. секретарят на здравеопазването и социалните услуги на основание раздел 319F-3 от Закона за общественото здравеопазване обяви извънредна ситуация в сферата на общественото здраве като отговор на настъпващата пандемия.

Третият подход е създаване на специално законодателство от отделната държава за регулиране на обществените отношения и нови изисквания, породени от разпространението на вируса Ковид-19. Той се приложи във Великобритания, където в специалния Закон за общественото здраве от 1984 г. се разшириха правомощията на правителството от една страна и се прие отделен Закон за коронавируса от 2020 г. Неговата цел е да се дадат допълнителни правомощия на правителството за предприемане на мерки, с които се забавя разпространението на коронавируса. Основният аргумент за посочения подход е в строгостта на законодателството при обявяване на извънредно положение, което не осигурява навременното обезпечаване на пропорционални мерки от правителството в зависимост от степента на обществена заплаха. Подобна бе и ситуацията в Дания, където мерките се постановяват на основата на Закона за епидемиите, който спешно бе променен от парламента в страната.

На база на изследваните източници е извършено систематизиране на държавите според критерия дали е въведено конституционно извънредното положение, или то е на база въведени законови мерки.

За обявяването на извънредно положение в Европа от съществено значение е наличието на Европейска конвенция за правата на човека (ЕКПЧ), която е подкрепена от 47 държави. В чл. 15 от нея се приема, че *обявяване на извънредно положение се допуска, освен при наличието на война, така и при „обществена извънредна ситуация, застрашаваща живота на нацията.“* Признаците на това понятие са подложени на тълкуване от Европейската комисия по правата на човека, която го характеризира чрез следните белези: а) то трябва да бъде действително или неизбежно; б) ефектите му трябва да включват цялата нация; в) продължаването на организирания живот на общността трябва да бъде застрашено; г) кризата или опасността трябва да са изключителни, тъй като нормалните мерки или ограничения, разрешени от Конвенцията за поддържане на обществената безопасност, здраве и ред, са явно неадекватни. Държавите, които са обявили извънредно положение на основата на чл. 15 от ЕКПЧ, са Армения, Естония, Грузия, Латвия, Молдова и Румъния. Общо 79 държави са се позовали на извънредното положение, за да могат да се справят с възникналата епидемия (8).

При обявяване на извънредното положение държавите се ръководят от следните принципи: извънредното положение е с временен характер; всички действия и решения се вземат при спазване на върховенството на закона; предприетите ограничителни мерки следва да са пропорционални на заплахата от инфекция. Основна последица от обявяване на извънредното положение е създаване на нова правна и организационна среда, в която се осъществяват функциите на държавните органи и икономиката. Те са свързани с реорганизация на тяхната дейност, адаптиране на дейността им по начин за организиране на

Таблица 1

Държави, в които е въведено конституционно извънредно положение	Държави, в които мерките са на основата на други вътрешни законодателни актове
България, Чехия, Финландия, Унгария, Литва, Люксембург, Португалия, Румъния, Словакия, Испания	Австрия, Белгия, Кипър, Дания, Естония, Франция, Германия, Ирландия, Италия, Латвия, Малта, Нидерландия, Полша, Словения, Швеция

Изготвено от авторите по данни от:

https://democracy-reporting.org/ua/dri_publications/the-rule-of-law-stress-test-eu-member-states-responses-to-covid-19/,
Krisztina Binder, Maria Diaz Crego, Gianna Eckert, Silvia Kotanidis, Rafal Manko and Micaela Del Monte, *States of emergency in response to the coronavirus crisis: Situation in certain Member States*, EPRS | European Parliamentary Research Service, June 2020

мероприятия по намаляване разпространението на заразата, както и дерогиране на част от правата на гражданите, адаптиране на действащото законодателство към съществуващата пандемия.

Юридическият механизъм българските власти да въвеждат извънредни мерки, включително и военно положение, като средство за разширяване правомощията на изпълнителната власт и суспендиране на гражданските права, в името на сигурността на държавата, е уреден за пръв път с Търновската конституция. Тя предоставя възможност за въвеждане на такова извънредно или военно положение (1). Това т.нар. още „извънредно законодателство“ се отъждествява с понятието „изключително законодателство“. Връзката между употребата на термините „извънредно“ и „изключително“ законодателство се открива също в Търновската конституция и по-точно в изменението на чл. 73 от 11 юли 1911 г. (1). Към момента действащата Конституция не използва този термин, а на негово място се употребява понятието „извънредно положение“. Но в тези два термина (изключителен и извънреден) се влага един и същ смисъл (1).

Понастоящем понятието „извънредно положение“ е заложено в редица международноправни актове, уреждащи правата на човека, по които Република България е страна, като например: Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС, Конвенцията) (15), Международният пакт за граждански и политически права (МПГПП) (16), Европейската социална харта (ЕСХ)(10).

Правното значение на института на извънредното положение се свързва с възможността при извънредни обстоятелства държавата временно да дерогира права, закрепени в съответния международен договор. Като основна правна последица се стига до преразпределението на властови функции и правомощия, както и ограничаване упражняването на определени права и свободи с цел преодоляване на сериозна заплаха за съществуването на държавата и обществото.

Прави впечатление, че действащото законодателство не изяснява понятието „извънредно положение“. Това налага да се разгледат тези международни договори, които са част от вътрешното право по силата на чл. 5, ал. 4 от Конституцията, както и нормативната уредба в Република България.

Трябва да се подчертае, че предвид изключителния характер на това законодателство гореспоменатите международни договори постановяват и някои важни ограничения, като гаранция

за спазване на правата. В този смисъл при въвеждане на подобно положение държавите следва да съблюдават определени принципи:

- **първо**, временен характер на ограничението, т.е. има се предвид изключителния характер на обявеното извънредно положение;
- **второ**, наличие на изключително голяма заплаха, т.е. кризата трябва да представлява реална, непосредствена и най-малкото неизбежна заплаха;
- **трето**, необходимост от обявяване, което изисква извънредното положение да бъде обявено публично и да стигне до знанието на гражданите;
- **четвърто**, уведомяване на международната общност и съответните международни органи за предприетите мерки;
- **пето**, пропорционалност на предприетите мерки, т.е. те трябва да бъдат пропорционални на заплахата от извънредната ситуация;
- **шесто**, законност при налагане на мерките или човешките права и свободи в условията на извънредно положение трябва да бъдат съобразени с ограниченията, наложени от съответните инструменти на международното и националното право;
- **седмо**, неприкосновеност на определени основни права, които са неотменими дори и в условия на извънредно положение. Такива права са: правото на живот; забраната за изтезания; забраната на робството; забраната на закони с обратно действие; правото на справедлив съдебен процес; свободата на мисълта, съвестта и религията.

Съгласно чл. 4 от МПГПП *в случай на обществена опасност, застрашаваща съществуването на нацията, която е официално обявена, държавите - страни по този пакт, могат да вземат мерки само дотолкова, доколкото положението го изисква, с които да нарушат задълженията си по този пакт, при условие че тези мерки не са несъвместими с другите им задължения по международното право и не водят до дискриминация, основана само на раса, цвят на кожата, пол, език, религия или социален произход.*

Според Общ коментар №29 на Комитета по правата на човека по чл. 4 МПГПП, мерките, дерогиращи разпоредбите на Пакта, трябва да бъдат от *изключителен и временен характер*. Когато обявяват извънредно положение с последствия, които биха могли да доведат до дерогация на която и да е разпоредба на Пакта, държавите

трябва да действат в рамките на конституционните и други законови разпоредби, които уреждат такова обявяване и упражняването на извънредни правомощия (18). Този Общ коментар №29 изрично настоява обаче, че не всеки обществен смут или дори катастрофа представлява публично извънредно положение, което застрашава съществуването на нацията (18).

Понастоящем в българското законодателство конституционният институт на извънредното положение има оскъдна правна уредба. Извънредно положение се въвежда с цел опазване на националната сигурност и поради това то трансформира временно системата на управление, като налага и ограничения на правния статус на гражданите. В съдебната ни практика например, макар и по друг повод, извънредното положение е определено като „конституционната патология, когато извънредните мерки са необходими за запазването на конституционната демокрация“ (19). А в юридическата литература се означава като „авариен режим на функциониране на държавната система“ (6).

Съгласно Конституцията на Република България Народното събрание е органът, който решава въпросите за обявяване на война и за сключване на мир; обявява военно или друго извънредно положение (чл. 84, т. 10 и 12 от Конституцията). Изводът, който може да се направи, е, че действащата българска Конституция посочва единствено кой е органът, който е овластен да обявява извънредно положение, а също така в известна степен и кога може да бъде обявено то, но без да посочва как да бъде постигнато разместването на конституционни функции и правомощия на висшите конституционни органи (2). Следователно тя оставя уредбата относно конкретното разместване на функциите и правомощията на висшите държавни органи – Министерски съвет, президент и Народно събрание, конкретните основания за обявяване на извънредно положение и характера и обхвата на извънредните мерки за уреждане на законово равнище (18).

По своята правна същност понятието „извънредното положение“ може да има различно съдържание, което се определя от естеството на конкретната заплаха, била тя военно положение, терористична заплаха, от масирана бежанска и мигрантска вълна, от кибератака, от бедствия и т.н. Тези различни основания за въвеждане на извънредно положение са уредени в отделни нормативни актове. Например, предпоставките и условията за обявяването на война, военно или друго извънредно положение се съдър-

жат в Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ) (13). Друг закон, по който може да се обявява извънредно положение, е Законът за противодействие на тероризма (14).

Трябва да се подчертае обаче, че юридическият механизъм за обявяване на извънредно положение не отнема правото на държавата и нейните органи по своя преценка да приложат и по-меки нормативни подходи за овладяване на подобна ситуация. Нещо повече, това кореспондира и с указаното в Общ коментар №29, според който не всеки обществен смут или дори катастрофа представлява публично извънредно положение, което застрашава съществуването на нацията (18). Също така и според International Health Regulations (IHR) от 2005 г. държавите запазват суверенна власт за разработване на национално здравно законодателство, но това вътрешно законодателство и мерки трябва да се основават на научна оценка на риска и не трябва да бъдат по-ограничаващи за международния трафик или по-натрапчиви за гражданите, отколкото разумно наличните алтернативи, които биха постигнали подходящото ниво на защита на здравето (17).

В тази връзка в лицето на Закона за защита при бедствия (ЗЗБ) (11) действащото законодателство предвижда такива други възможности за реорганизация с цел осигуряването на защитата на живота и здравето на населението, опазването на околната среда и имуществото.

Видно от съдържащата се в горецитирания закон легална дефиниция на понятието „бедствие“, за да е налице такова, е необходимо наличието на следните предпоставки:

- **първо**, значително нарушаване на нормалното функциониране на обществото, което има негативни последици за живота или здравето на населението, имуществото, икономиката и за околната среда;
- **второ**, това състояние да е предизвикано от природни явления и/или от човешка дейност;
- **трето**, необходимо е предотвратяването, овладяването и преодоляването на това бедствие да надхвърля капацитета на системата за обслужване на обичайните дейности по защита на обществото.

Така се стига до въпроса дали съществуващата заплаха от разпространяване на заразна болест, каквато е Ковид-19, представлява бедствие по смисъла на този закон. В тази връзка е необходимо да се узнае какво се влага в понятието

„природни явления“ и доколко Ковид-19 се отнася към тях. По смисъла на Закона за защита при бедствия понятието „природни явления“ обхваща и т.нар. „масови заболявания от епидемичен характер“ (арг. от § 1, т. 1 от допълнителните разпоредби на ЗЗБ). Следователно заразната болест Ковид-19 би могла да се квалифицира като бедствие по смисъла на този закон.

Основният закон обаче, който урежда обществените отношения в случай на масова заплаха от разпространение на заразна болест с цел защита живота и здравето на лицата, е Законът за здравето (12). Той именно урежда правния институт на т.нар. извънредна епидемична обстановка, който съществува от създаването на закона, но бе доразвит с оглед създаването се положение.

С последните изменения на Закона за здравето в § 1, т. 45 от допълнителните разпоредби за пръв път бе дадена легална дефиниция на понятието „извънредна епидемична обстановка“, според която: *„Извънредна епидемична обстановка по чл. 63, ал. 1 е налице при бедствие, предизвикано от заразна болест, което води до епидемично разпространение с непосредствена опасност за живота и здравето на гражданите, предотвратяването и преодоляването на което изисква извършване на повече от обичайните дейности по защита и опазване живота и здравето на гражданите.“*

От посоченото определение за извънредна епидемична обстановка е видно, че заразната болест може да доведе до бедствие по смисъла на този закон. Следователно институтът на „извънредната епидемична обстановка“ в Закона за здравето кореспондира с института на „бедственото положение“ по Закона за защита при бедствия, но все пак представлява отделен и самостоятелен юридически механизъм, различен и от обявяването на извънредно положение за овладяване на подобни заплахи.

Материалноправните кумулативни предпоставки за въвеждане на такава извънредна епидемична обстановка са:

- 1) наличие на епидемично разпространение на заразна болест и
- 2) наличие на непосредствена опасност за живота и здравето на гражданите.

Първата предпоставка или т.нар. епидемично разпространение на заразна болест е научно понятие на медицината. В епидемиологията епидемично разпространение е равнозначно на епидемия (от старогръцки: епi, еpі - „над“, и деmос, demos - „народ“). Този термин се използва, ко-

гато нови случаи на определено заболяване при определена популация и през определен период от време значително надхвърлят обичайното и очакваното (18).

Втората предпоставка – непосредствена опасност за живота и здравето на гражданите, е дефинирана в закона - чл. 63, ал. 3, т. 1 - в ЗЗ. Тя възниква тогава, когато е налице някое от алтернативно, но изчерпателно посочените в тази разпоредба обстоятелства, характеризиращи заразната болест. Успоредно с тези условия, Законът за здравето е регламентирал и правно волеизявление на компетентен орган, с правополагащо значение. Законодателят определя компетентния орган, който следва да издаде акта за „обявяване“ на ИЕО – Министерският съвет. Изрично определя и наименованието на този акт – решение. Решението, издадено на основание чл. 63, ал. 2 от ЗЗ, следва да съдържа определен период от време, т.е. срок, за който е обявена тази обстановка. Това решение след влизане в сила може да бъде вече „основание“, съвместно с други законови изисквания, за издаване на общи или индивидуални административни актове, с които се предприемат „мерки“ за овладяване разпространението на заразната болест. Мерките систематично са визирани в ал. 4-7 от чл. 63 на Закона за здравето (3).

Във връзка с приложението на института на извънредната епидемична обстановка в съдебната ни практика се оспорва, че законодателят недопустимо делегира на изпълнителната власт конституционните си правомощия по чл. 84, т. 12 и чл. 57, ал. 3 от Конституцията на Република България. Изложените доводи целят да обосноват противоречие с принципа на правовата държава (арг. от чл. 4, ал. 1 от Конституцията), недопускащ законодателна делегация, както и с принципа на разделение на властите по чл. 8 от Конституцията. Аргументите се обединяват около разбирането за идентичност между извънредното положение като правен институт и извънредната епидемична обстановка, които разгледани в тяхната съвкупност навеждат доводи за противоречие с чл. 84, т. 12 във връзка с чл. 57, ал. 3 от Основния закон, според които *Народното събрание е единствено компетентно да обяви военно или друго извънредно положение върху цялата територия на страната или върху част от нея.*

Според Конституционния съд обаче същностната отлика между „извънредната епидемична обстановка“ и „бедствено положение“, от една страна, и „военно или друго извънредно положение“, от друга, е в интензивността на мерки-

те, които следва да бъдат предприети за преодоляването им, и компетентните органи по обявяването им. Това е така, защото уредбата на „извънредната епидемична обстановка“ в Закона за здравето се доближава значително до уредбата на „бедственото положение“ в Закона за защита при бедствия, което е различно от „извънредното положение“. Съдът отбелязва още, че при извънредната епидемична обстановка липсва преразпределяне и разместване на функции на държавните органи, а се урежда особен режим на взаимодействие и координация на органите на изпълнителната власт и органите на местното самоуправление по повод на „бедствено положение“, обявено при условие, че се случва, случило се е или има опасност да се случи бедствие, или по повод на „извънредна епидемична обстановка“, обявена при бедствие, предизвикано от заразна болест, което води до епидемично разпространение с непосредствена опасност за живота и здравето на гражданите. Целта и в двата случая е защита и опазване на живота и здравето на гражданите. Поради липсата на промяна във функциите на установената конструкция на властването органът, който има право да вземе решение за обявяване на „бедствено положение“, съответно „извънредна епидемична обстановка“ на територията на страната, е Министерският съвет (по предложение на министъра на вътрешните работи, съответно по предложение на министъра на здравеопазването). Конституционният съд пояснява още, че става дума за ограничения, продиктувани от обективната ситуация на бедствие (предизвикано от природни явления и/или от човешка дейност, съответно – предизвикано от заразна болест, което води до епидемично разпространение с непосредствена опасност за живота и здравето на гражданите), което по никакъв начин не е свързано с режима на „извънредно положение“, допускащо отстъпление от установения конституционен ред чрез преразпределяне на властовите функции и правомощия на висшите конституционни органи. Или не всяка криза, макар и извънредна по своя характер, предполага обявяване на извънредно положение. Когато тя е в степен, която не налага кризисно управление на държавата (преразпределение на властови функции и правомощия), овладяването ѝ може да бъде свързано с въвеждане на ситуация, която да помогне в усилията на държавата за нейното преодоляване, без да съществува необходимост от обявяване на извънредно положение. Това именно виждане е застъпено в съдебната ни практика. Освен това, видно от прав-

ната уредба, при обявяване на извънредна епидемична обстановка от изпълнително-разпоредителния централен орган (МС) не се отнема правомощието на Народното събрание да издаде акт за обявяване на извънредно положение (17). Съдът правилно отбелязва, че законодателят използва категорията „извънредна епидемична обстановка“, за да даде квалификация на бедствието, а не за въвеждане на извънредно положение такова, каквото е познато то от конституционните разпоредби.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

КОВИД-19 създаде нови предизвикателства не само пред медицината, но и пред правото. То следва да отговори на създалата се ситуация, като я уреди чрез своите юридически правила и методи, което не е лека задача. В тази връзка в действащото законодателство на Република България са предвидени различни юридически механизми за овладяване на кризисни ситуации в зависимост от степента на заплахата.

Институтът на извънредната епидемична обстановка по българското право представлява едно по-мекко законодателно решение, което потвърждава изключителния характер на законодателството, с което се въвежда извънредно положение и пречатства необоснованото използване на този институт при всеки един обществен смут или застрашаваща ситуация. Следователно не всяка форсмажорна ситуация, макар и извънредна по своя характер, предполага обявяване на извънредно положение, при което се стига до трансформации в установения конституционен ред чрез преразпределяне на властовите функции и правомощия на висшите конституционни органи.

Предвид продължаващия характер на епидемията обаче, тепърва предстои да се оценяват и развиват правните решения.

ЛИТЕРАТУРА

1. Димитров, Ем. Изключителното наказателно законодателство в България през Втората световна война, автореферат, достъпен на адрес: <https://procedures.uni-plovdiv.bg/docs/procedure/874/1764256232392304926.pdf>
2. Друмева, Е. Конституционно право. Четвърто допълнено и преработено издание. София, Сиела, 2013, с. 411-412
3. Зиновиева, Д. Правен режим на извънредната епидемична обстановка в българското законодателство, достъпен на адрес: <https://www.lex.bg/lamlh/view/6>

4. Иванова, Й. „За някои аспекти на административноправния режим на извънредното положение и допустимото ограничаване на права“. De Jure. ВТУ „Св.Св. Кирил и Методий“ т.11, бр. 2. с.216-224
5. Цеков, Б. Някои открити въпроси в конституционната уредба на извънредното положение. – сп. „Общество и право“, бр. 4/2016 г.
6. Цеков, Б. „Конституционният институт на извънредното положение – проблеми и възможни решения (Критични бележки относно законопроекта за противодействие на тероризма)“. 2016. Научни трудове на Института за държавата и правото . БАН. т. XIV: 20-27
7. Цеков, Б. „Извънредното положение – De lege lata и De lege ferenda“. 2016. Правна мисъл 2:3-18
8. Adib Povera. Other countries too have declared state of emergency to control Covid-19 spread, достъпен на адрес: <https://www.nst.com.my/news/nation/2020/10/634921/other-countries-too-have-declared-state-emergency-control-covid-19-spread>
9. Joelle Grogan and Franklin De Vrieze. To Declare an Emergency or not to Declare an Emergency? That is not the Question. <https://reconnect-europe.eu/blog/to-declare-an-emergency-or-not-to-declare-an-emergency-that-is-not-the-question/>
10. Европейската социална харта, Ратифицирана със закон, приет от Народното събрание на 29.03.2000 г. - ДВ, бр. 30 от 11.04.2000 г., в сила от 1.08.2000 г.).
11. Закон за защита при бедствия, Обн., ДВ, бр. 102 от 19.12.2006 г.; посл. изм. и доп., бр. 60 от 7.07.2020 г.)
12. Закон за здравето, Обн. ДВ. бр.70 от 10 Август 2004г., с посл. изм. доп.
13. Закон за отбраната и въоръжените сили, Обн., ДВ, бр. 35 от 12.05.2009 г.; посл. изм. и доп., бр. 38 от 24.04.2020 г.)
14. Закон за противодействие на тероризма, Обн. ДВ. бр.103 от 27 Декември 2016г., доп. ДВ. бр.51 от 5 Юни 2020г., изм. ДВ. бр.69 от 4 Август 2020г.
15. Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, Ратифицирана със закон, приет от Народното събрание на 31.07.1992 г. - ДВ, бр. 80 от 2.10.1992 г., в сила от 7.09.1992 г.)
16. Международен пакт за граждански и политически права, Ратифициран с Указ № 1199 на Президиума на Народното събрание от 23.07.1970 г. - ДВ, бр. 60 от 1970 г., в сила за България от 23.03.1976 г.)
17. International Health Regulations (IHR), art. 43
18. Решение № 10 от 23 юли 2020 г. по конституционно дело № 7 от 2020 г.
19. Решение № 4 от 2006 г. по к. д. № 11 от 2005
20. https://democracy-reporting.org/ua/dri_publications/the-rule-of-law-stress-test-eu-member-states-responses-to-covid-19/
21. <https://digitallibrary.un.org/record/451555#record-files-collapse-header>
22. <https://reconnect-europe.eu/blog/to-declare-an-emergency-or-not-to-declare-an-emergency-that-is-not-the-question/>
23. <https://www.nst.com.my/news/nation/2020/10/634921/other-countries-too-have-declared-state-emergency-control-covid-19-spread>
24. <https://www.lex.bg/lamlh/view/6>
25. <https://procedures.uni-plovdiv.bg/docs/procedure/874/1764256232392304926.pdf>

Адрес за кореспонденция:
Мария Вълканова
УС по медицинска етика и право
Катедра по социална медицина и организация на здравеопазването
Медицински университет – Варна
ул. „Марин Дринов“ 55
e-mail: m.valkanova02@gmail.com